

**ЗАХВОРЮВАННЯ
СКЕЛЕТНО-М'ЯЗОВОЇ СИСТЕМИ
ЯК МІЖДИСЦИПЛІНАРНА ПРОБЛЕМА**

За редакцією професора Л. М. Пасієшвілі

Навчальний посібник

Видавництво «Магнолія 2006»
Видавець Марченко Т. В.
2023

УДК 616.71/.74(075.8)
З-38

*Рекомендовано до друку вченою радою
Харківського національного медичного університету,
протокол № 7 від 24 червня 2021 р.*

Авторський колектив: професори Пасієшвілі Л. М., Бабінець Л. С., Ждан В. М., Железнякова Н. М., Заздравнов А. А., Величко В. І., Карпенко В. Г., Капустник В. А., Михайловська Н. С., Пасієшвілі Н. М., Фролова Т. В., Чухрієнко Н. Д.; доценти: Андруша А. Б., Бабаніна М. Ю., Бобро Л. М., Лісова О. О., Пасієшвілі Т. М., Стенкова Н. Ф., Шапкін В. Є.; асистенти: В'юн Т. І., Лагода Д. О.

Рецензенти:

заступник директора з наукової роботи ДУ «Інститут терапії імені Л. Т. Малої НАМН України», д-р мед. наук, професор **О. В. Колеснікова;**
завідувач кафедри терапії, ревматології та гастроентерології ХМАПО МОЗ України, д-р мед. наук, професор **О. А. Опарін.**

Захворювання скелетно-м'язової системи як міждисциплінарна
З-38 **проблема:** навчальний посібник / Л. М. Пасієшвілі, Л. С. Бабінець, В. М. Ждан та ін.; за ред. Л. М. Пасієшвілі. – Львів : Магнолія 2006, 2023. – 412 с.

ISBN 978-617-574-205-1

Посібник містить сучасну інформацію про етіопатогенез, поширеність, клінічні прояви й лікування хвороб внутрішніх органів, основними проявами яких є ураження суглобів і м'язів. Охарактеризовано нозологічні форми, де означена симптоматика – один із компонентів (часто не провідний) клінічної картини хвороб. Посібник є мультидисциплінарним виданням, в якому також висвітлено результати власного досвіду авторів. Його можна використовувати в навчальному процесі підготовки здобувачів у вищих закладах медичної освіти IV рівня акредитації та лікарів-інтернів за спеціальностями «Загальна практика – сімейна медицина» і «Внутрішні хвороби». Запропоновані діагностичні підходи і схеми лікування можуть бути корисними для лікарів загальної практики, сімейних лікарів, терапевтів, ревматологів, неврологів тощо.

УДК 616.71/.74(075.8)

ISBN 978-617-574-205-1

© Пасієшвілі Л. М., Бабінець Л. С.,
Ждан В. М. та ін., 2023
© Магнолія 2006 2023
© ФОП Марченко Т. В. 2023

АВТОРСЬКИЙ КОЛЕКТИВ

Пасієшвілі Людмила Михайлівна, доктор медичних наук, професор, завідувачка кафедри загальної практики – сімейної медицини та внутрішніх хвороб Харківського національного медичного університету;

Бабінець Лілія Степанівна, доктор медичних наук, професор, завідувачка кафедри первинної медико-санітарної допомоги та загальної практики – сімейної медицини Тернопільського національного медичного університету імені І. Я. Горбачевського;

Ждан Вячеслав Миколайович, доктор медичних наук, професор кафедри сімейної медицини і терапії Навчально-наукового інституту, ректор ВДНЗ України «Українська медична стоматологічна академія»;

Железнякова Наталія Мерабівна, доктор медичних наук, завідувачка кафедри внутрішньої медицини №1 Харківського національного медичного університету;

Заздравнов Андрій Анатолійович, доктор медичних наук, професор кафедри загальної практики – сімейної медицини та внутрішніх хвороб Харківського національного медичного університету;

Величко Валентина Іванівна, доктор медичних наук, професор, завідувачка кафедри сімейної медицини Одеського національного медичного університету;

Карпенко Володимир Геннадійович, доктор медичних наук, професор кафедри торако-абдомінальної хірургії, в.о. ректора Харківської медичної академії післядипломної освіти (ХМАПО);

Капустник Валерій Андрійович, доктор медичних наук, професор кафедри професійних та внутрішніх хвороб, ректор Харківського національного медичного університету;

Михайловська Наталія Сергіївна, доктор медичних наук, професор, завідувачка кафедри загальної практики – сімейної медицини та внутрішніх хвороб Запорізького державного медичного університету;

Пасієшвілі Нана Мерабівна, доктор медичних наук, професор Харківського національного університету імені Каразіна В. Н., директорка Харківського обласного клінічного перинатального центру;

Фролова Тетяна Володимирівна, доктор медичних наук, професор, завідувачка кафедри пропедевтики педіатрії Харківського національного медичного університету;

Чухрієнко Неоніла Дмитрівна, доктор медичних наук, професор кафедри сімейної медицини Дніпропетровського державного медичного університету;

Андруша Аліна Борисівна, кандидат медичних наук, доцент кафедри загальної практики – сімейної медицини та внутрішніх хвороб Харківського національного медичного університету;

Бабаніна Марина Юрїївна, кандидат медичних наук, доцент, завідувачка кафедри сімейної медицини і терапії Навчально-наукового інституту ВДНЗ України «Українська медична стоматологічна академія»;

Бобро Лілія Миколаївна, кандидат медичних наук, доцент кафедри загальної практики – сімейної медицини та внутрішніх хвороб Харківського національного медичного університету;

Лісова Оксана Олександрівна, кандидат медичних наук, доцент кафедри загальної практики – сімейної медицини та внутрішніх хвороб Запорізького державного медичного університету;

Пасієшвілі Тамара Мерабівна, кандидат медичних наук, доцент кафедри внутрішньої медицини № 3 та ендокринології Харківського національного медичного університету;

Стенкова Наталія Федорівна, кандидат медичних наук, доцент кафедри пропедевтики педіатрії Харківського національного медичного університету;

Шапкін Вадим Євгенович, кандидат медичних наук, доцент кафедри загальної практики – сімейної медицини та внутрішніх хвороб Харківського національного медичного університету;

В'юн Тетяна Іванівна, доктор філософії, асистент кафедри загальної практики – сімейної медицини та внутрішніх хвороб Харківського національного медичного університету;

Лагода Дар'я Олександрівна, асистент кафедри сімейної медицини Одеського національного медичного університету.

ЗМІСТ

Перелік умовних скорочень	10
Передмова	12
Вступ (проф. Пасієшвілі Л. М.)	14
Розділ 1. АНАТОМІЯ ХРЕБТА, СУГЛОБІВ І М'ЯЗІВ.	
ФУНКЦІЯ В ОРГАНІЗМІ (проф. Пасієшвілі Н. М.)	19
Література	22
Розділ 2. СИНДРОМ ДИСПЛАЗІЇ СПОЛУЧНОЇ ТКАНИНИ В ДІТЕЙ	
(проф. Фролова Т. В., доц. Стенкова Н. Ф.)	24
Література	34
Розділ 3. ДЕГЕНЕРАТИВНО-ДИСТРОФІЧНІ ХВОРОБИ СУГЛОБІВ	
Остеоартрит (проф. Капустник В. А.)	37
Остеохондроз (проф. Капустник В. А.)	52
Остеопороз (доц. Андруша А. Б.)	59
Література	83
Розділ 4. ЗАПАЛЬНІ ХВОРОБИ СУГЛОБІВ	
Ревматоїдний артрит (проф. Пасієшвілі Л. М.).....	86
Псоріатричний артрит (проф. Пасієшвілі Л. М.)	96
Ревматична поліміалгія (доц. Пасієшвілі Т. М.)	104
Література	110
Розділ 5. УРАЖЕННЯ СУГЛОБІВ І М'ЯЗІВ ПРИ ДИФУЗНИХ ХВОРОБАХ	
СПОЛУЧНОЇ ТКАНИНИ (проф. Михайловська Н. С., доц. Лісова О. О.).....	111
Системний червоний вовчак	111
Системна склеродермія	128
Вузликовий поліартеріїт	135
Гостра ревматична лихоманка	139
Література	147
Розділ 6. МЕТАБОЛІЧНІ ХВОРОБИ СУГЛОБІВ.	
Подагричний поліартрит (доц. Пасієшвілі Т. М.)	149
Література	163
Розділ 7. РІДКІСНІ ХВОРОБИ СУГЛОБІВ (PhD В'юн Т. І.)	
Туберкульозний гоніт	165
Синдром Шегрена	165
Синдром зіткнення плеча	166
Синдром зап'ястного каналу	167
Синдром каналу Гуйона	167

.....	.....
Хвороба де Кервена	167
Література	168
Розділ 8. САРКОПЕНІЯ (<i>проф. Пасієшвілі Н. М.</i>)	170
Література	175
Розділ 9. СИНДРОМ МІАЛГІЇ	177
Дерматоміозит (<i>доц. Пасієшвілі Т. М.</i>)	178
ІНШІ ВИДИ УРАЖЕННЯ М'ЯЗІВ (<i>проф. Железнякова Н. М.</i>)	184
Міофасціальний синдром	184
Фіброміалгія	184
Оперізувальний герпес	185
Міжреберна невралгія	186
Хвороба Мак-Ардла.....	187
Хвороба Лайма (нейробореліоз)	188
Паразитарні міозити	188
Розсіяний склероз	188
Синдром хронічної втоми	189
Міастенії	192
Еозинофільні міозити	193
Еозинофільний фасціт	193
Еозинофільний мономіозит	193
Еозинофільний поліміозит.....	193
Синдром еозинофілії-міалгії	193
Ідіопатична пароксизмальна міоглобінурія Meyer-Betz	194
Грип	194
Туберкульоз	195
Тубкоксит.....	195
Туберкульоз плечового суглоба	195
Вузлувата еритема	196
Системний червоний вовчак	196
Ревматична поліміалгія	197
Системна склеродермія	197
Ревматоїдний артрит	198
Вузликовий поліартеріїт	199
Хвороба Вегенера (гранулематоз Вегенера)	200
Хвороба Іценка-Кушинга	201
Лікарські препарати	202
Психогенна міалгія	202
М'язовий біль у ділянці плечей і шиї	203
М'язовий біль у ногах	203
М'язовий біль у спині	203
Біль у м'язах рук	204
Література	204

Розділ 10. СУГЛОБОВО-М'ЯЗОВИЙ СИНДРОМ У ПАЦІЄНТІВ

3 ІНФЕКЦІЙНИМИ ХВОРОБАМИ	208
Реактивний артрит (<i>проф. Величко В. І., ас. Лагода Д. О.</i>)	208
Інфекційні артрити (<i>проф. Величко В. І., ас. Лагода Д. О.</i>)	214
Вірусні гепатити В і С (<i>проф. Величко В. І., ас. Лагода Д. О.</i>)	216
М'язово-суглобовий синдром, асоційований	
із COVID-19 інфекцією (<i>проф. Величко В. І., ас. Лагода Д. О.</i>)	219
Грип (<i>PhD В'юн Т. І.</i>)	220
Токсоплазмоз (<i>PhD В'юн Т. І.</i>)	220
Лептоспіроз (<i>PhD В'юн Т. І.</i>)	221
Бореліоз (<i>PhD В'юн Т. І.</i>)	223
Література	225

Розділ 11. УРАЖЕННЯ ОПОРНО-РУХОВОЇ СИСТЕМИ

ПРИ ХВОРОБАХ ОРГАНІВ ДИХАННЯ (<i>проф. Чухрієнко Н. Д.</i>)	227
Пухлини легень	227
Саркоїдоз Бенъе-Бека-Шаумана	230
Туберкульоз легень (ревматоїд Понсе)	237
Ревматоїдний силікоз	242
Література	247

Розділ 12. УРАЖЕННЯ ОПОРНО-РУХОВОЇ СИСТЕМИ У ХВОРИХ

НА ЕНДОКРИНОЛОГІЧНІ ХВОРОБИ (<i>доц. Шапкін В. Є.</i>)	248
Цукровий діабет	248
Первинний гіперпаратиреоз	257
Первинний гіпопаратиреоз	260
Акромегалія	261
Гіпофізарний нанізм	264
Ендогенний гіперкортицизм	266
Первинний гіперальдостеронізм	267
Тиреотоксикоз	267
Гіпотиреоз	269
Література	269

Розділ 13. УРАЖЕННЯ ОПОРНО-РУХОВОГО АПАРАТУ ПРИ

ХВОРОБАХ ШЛУНКОВО-КИШКОВОГО ТРАКТУ (<i>доц. Бобро Л. М.</i>)	271
Хронічні хвороби верхніх відділів шлунково-кишкового тракту	271
Хронічний панкреатит	276
Хронічні дифузні хвороби печінки й біліарна патологія	280
Хвороби кишечника	286
Література	292

Розділ 14. УРАЖЕННЯ КІСТКОВО-М'ЯЗОВОЇ СИСТЕМИ ПРИ

ВАГІТНОСТІ Й ПОЛОГАХ (<i>проф. Карпенко В. Г., проф. Пасієшвілі Н. М.</i>)	295
Остеопороз при лактації	298

Остеомаляція	299
Симфізит при вагітності	299
Дисплазія сполучної тканини	302
Хвороба Гоше й вагітність	304
Розбіжність лобкового зчленування	306
Ревматоїдний артрит у вагітних	308
Вагітність при системному червоному вовчаку	309
Література	310

Розділ 15. ГРУПИ ПРЕПАРАТІВ, ЯКІ НАЙЧАСТІШЕ ВИКОРИСТОВУЮТЬ ПРИ ХВОРОБАХ СУГЛОБІВ І М'ЯЗІВ 311

НЕСТЕРОЇДНІ ПРОТИЗАПАЛЬНІ ПРЕПАРАТИ

В РЕВМАТОЛОГІЇ (проф. Ждан В. М., доц. Бабаніна М. Ю.) 311

Характеристика окремих НПЗП 326

Диклофенак 326

Ацеклофенак 328

Лорноксикам 329

Піроксикам 331

Кеторолак 332

Кетопрофен 333

Рофекоксиб і целеккоксиб 333

Еторикоксиб 335

Німесулід 338

Амтолметин гуацил 338

Напроксен 339

Місцеві НПЗП 340

Взаємодії НПЗП з іншими лікарськими засобами 342

Застосування НПЗП у період вагітності й годування груддю 345

Пацієнти з факторами ризику 346

Протипоказання до застосування нестероїдних протизапальних засобів 347

Особливості застосування НПЗП у ревматології 347

Рекомендації щодо використання нестероїдних протизапальних препаратів при ревматологічних хворобах 350

Правила призначення нестероїдних протизапальних засобів 351

Використання НПЗП

у лікуванні окремих ревматологічних хвороб 353

Біль у нижній частині спини 353

Остеоартрит 353

СИМПТОМ-МОДИФІКАЦІЙНІ ЗАСОБИ ШВИДКОЇ ДІЇ 355

Анкілозивний спондилоартрит 357

Лікування гострого нападу подагри 358

Ревматоїдний артрит 358

.....	360
Псоріатичний артрит	360
Реактивні артрити	361
Гостра ревматична лихоманка і хронічна ревматична хвороба серця	361
Системний червоний вовчак	361
ГЛЮКОКОРТИКОСТЕРОЇДИ ПРИ ХВОРОБАХ СУГЛОБІВ <i>(проф. Бабінець Л. С.) .....</i>	369
РАЦІОНАЛЬНА ХОНДРОПРОТЕКЦІЯ <i>(проф. Заздравнов А. А.) .....</i>	386
Препарати з доведеною ефективністю	387
Препарати й біологічно активні добавки з наявною, але недостатньою доказовою базою щодо їхньої ефективності	393
Перспективні препарати (потенційні ХП)	401
Препарати й біологічно активні агенти, що використовувались / використовуються як ХП попри доведену відсутність хондропротективних властивостей	402
Фізичне навантаження	403
Література	404

Навчальне видання

Пасієшвілі Людмила Михайлівна

Бабінець Лілія Степанівна

Ждан Вячеслав Миколайович та ін.

ЗАХВОРЮВАННЯ СКЕЛЕТНО-М'ЯЗОВОЇ СИСТЕМИ ЯК МІЖДИСЦИПЛІНАРНА ПРОБЛЕМА

Навчальний посібник

За редакцією професора Л. М. Пасієшвілі

Підписано до друку 23.09.2021 р.

Формат 70×100/16. Папір офс.

Гарнітура Minion Pro. Умовн. друк. арк. 33,48. Тираж 300 прим.

ПП «Магнолія 2006»

Видавець Марченко Т. В.

м. Львів-53, 79053, Україна, вул. В. Великого, 51/50,

тел. +38 (050) 370-19-57 e-mail: magnol06@ukr.net

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції: серія ДК № 2534 від 21.06.2006 року, видане Державним комітетом інформаційної політики, телебачення та радіомовлення України

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої продукції: серія ДК № 6784 від 30.05.2019 року, видане Державним комітетом телебачення і радіомовлення України

Надруковано у друкарні видавця Марченко Т. В.